

foto: www.hostbno.cz

KATEŘINA KUDLÁČOVÁ

Utéct své duši

„Kdyby se na nás někdo podíval z výšky, spatřil by svět plný uspěchaných, zpocených a unavených lidí a jejich zpozděných, ztracených duší.“

Konečně vyšla i česky — obrázková knížka spisovatelky Olgy Tokarczukové a ilustrátorky Joanny Concejové *Ztracená duše*. Po světě se jí prodalo už přes sto tisíc kusů a byla přeložena do více než jednadvaceti jazyků. Text knihy se uskomnil ve prospěch ilustrací, které se do něj plynule vpíjejí a zase z něj vystupují. Už v doslovu ke knize *Anna In v hrobech světa* (česky 2008) Tokarczuková psala: „Kdybych uměla kreslit, určitě bych svůj text bohatě okrášlila kresbami a zmenšila roli textu samotného.“

Joanna Concejová ztělesnila duši jako malou holčičku, což nijak nevyplývá z textu. Říká, že když ilustruje knihu, nevnímá ilustraci jako pouhý doplněk, nýbrž jako způsob, jak navázat rovnocenný dialog, a vytvořit tak nový, neočekávaný prostor.

Illo tempore

Tokarczuková v doslovu k Anně psala také toto: „Rozhodla jsem se dát času, ve kterém se děj odehrává, specifický charakter — přijala jsem pradávny čas bytí, illo tempore, jako

,tehdy, teď a vždy'...“, což podle mého názoru realizuje i ve *Ztracené duši*.

Mircea Eliade popsal rozdíl ve vnímání času člověka náboženského a člověka, který v boha nevěří, takto: náboženský člověk žije ve dvou druzích vnímání času, z nichž ten důležitější je čas posvátný, vnímání jeho kvality je podpořeno rituály, oproti tomu nenáboženský člověk žije v „dějinné přítomnosti“. Člověk náboženský se snaží o styk s posvátným časem, který se více přibližuje vnímání času jako věčnosti, v podstatě se tímto odlišným vnímáním času snaží přiblížit tomu, jak si lidé představují, že čas vnímají zvířata a rostliny.

Díky tomu, že je příběh odvyprávěn z velké části obrazem, komunikuje k radosti obou autorek s velmi širokým spektrem publika. Děj je velmi jednoduchý: vypráví o člověku, který tak moc pracoval, až svou duši předehnal o tolik, že si potom musel na velmi dlouhou dobu sednout, obklopit se rostlinami a v klidu počkat, až ho duše zase dožene. Když se tak stalo, dával si už dobrý pozor, aby jí znovu neutekl.

Tokarczuková v krátkém mocném textu zachytila stav,

v němž trčí celá západní společnost. Ani bych se nedivila, kdyby rčení „utekl/a jsem své duši“ zlidovělo.

Duše je rostlina

V dnešním kontextu by se dala kniha vykládat i jako metafora hledání rovnováhy mezi aktivitou a odpočinkem. Pro mě jde třeba i o metaforu hledání vlastního tempa a schopnosti naučit se rozeznat stav, kdy se člověk nechá příliš pohánět svým superegem. Je třeba se soustředit, abychom dokázali vnímat, kdy jednáme v souladu se sebou, potažmo se svým okolím: uklidnit se, uvidět se a díky tomu se naučit neutéct nejen své vlastní, ale i kolektivní duši. To je přesně to, co bychom teď všichni potřebovali a vlastně se nám to prostřednictvím pandemie (mnohým nedobrovolně) děje.

Tokarczuková s Concejovou ukazují směr hlubokého ponoru do našich nití, možnost meditace, aniž by to slovo použily. Hrdina *Ztracené duše* dosahuje rovnováhy tím, že zakope své hodinky, odvrhá současné pojetí času. Hledání vhodnějšího temporytmu existence se nepřímou objevilo už v několika předchozích knihách Olgy Tokarczukové, podobně jako hledání souladu s přírodou — například v knize *Svíj vůz i pluh ved' přes kosti mrtvých* se lidem za jejich invazivnost pomstí vraždící srnky (viz 7.G 4/2011). Dojem jiného prožívání času — možná výše popsaného *illa tempore* — je výrazně podpořen právě i způsobem, jímž se kresby Joanny Concejové pojí s textem. Jak se zastavují, vracejí, ulpívají.

Zatímco původním povoláním psychoterapeutku Olgu Tokarczukovou v Česku důvěrně známe, výtvarnici Joannu Concejovou díky *Ztracené duši* teprve poznáváme. I v jejím díle vnímáme vedle evidentní touhy po harmoničtějším spojení s přírodou také hledání změn ve vnímání času (což spolu úzce souvisí). V jejích kresbách (nejen v ilustracích *Ztracené duše*) se často opakují výjevy, kde si člověk vyměňuje roli se zvířetem nebo v nichž se svět lidí prolíná se světem rostlin. I hrdina *Ztracené duše* se obklopí rostlinami, jako by se pouhým pobýváním v jejich přítomnosti doufal od nich naučit jejich klidu, skoro jako by se sám chtěl stát spíše rostlinou než člověkem. Rostlinou, která je přirozeně vnímavá a nestaví hradbu mezi sebe a svět jen proto, aby prosadila svou vůli. Přibývání a bujení rostlin je v kresbách Joanny Concejové přímo úměrné navracející se vnitřní rovnováze hlavního hrdiny. Když se zastavíme, můžeme uvidět růst květiny.

Olga Tokarczuková, Joanna Concejová: *Ztracená duše*. Host 2021, 47 stran.

NEDEJ SE! / Karolína Kupková

Zachraňovat slepice a zoologické zahrady

Uběhly dva měsíce a v cyklu *Nedej se!* vznikly čtyři nové díly. Nejvíce je ocení milovníci a ochránci zvířat, na své si ale přijdou i fanoušci sociálních sítí nebo odpůrci logistických hal. Tvůrci *Nedej se plus* se tentokrát zaměřili na stavby: na zastavění pásu kolem Šáreckého údolí, tunelový komplex Blanka nebo na pomalé výstavby dálnic.

Pokud vám chybí návštěvy zoologických zahrad a nechce se vám čekat fronty před jejich branami, můžete si pustit díl *Zoo v karanténě*. Zahrady byly kvůli pandemii zavřené nejdéle v historii (dříve neotvíraly jen výjimečně, například při povodních), což pocítily zejména po finanční stránce — náklady totiž zůstaly téměř stejné. Absence návštěvníků ovlivnila i zvířata, ošetřovatelé jim museli častěji vymýšlet různé způsoby zábavy, některé jsou obzvláště zajímavé. Dozvíte se také, že „enrichment“, jak se obohacování zvířecího života nazývá, nepotřebovaly jen druhy jako primáti, ale například i želvy. Celý díl působí překvapivě silným dojmem, závěrečná slova jedné z chovatelek: „Vraťte se k nám už, lidi!“ mě skoro přiměly se do zoo rovnou vydat.

Podobně silně vyznívá i díl *Sestry v akci*. Eliška a Anička Víravovy skrze sociální síť YouTube šíří tipy na ochranu životního prostředí. Přestože jim je pouhých 13 a 15 let, snaží se ovlivňovat své okolí k lepšímu zacházení s přírodou, což na kameru oceňuje například známý youtuber Kovy. Dozvíte se, jak se k natáčení videí dostaly, kdo je v jejich okolí ovlivnil a jak prožívaly výhru Ceny Josefa Vavrouška v kategorii *Ekozásek roku*.

Jestli jste zvažovali, že si pořídíte slepice, ale bojíte se, že nemáte tolik času se o ně starat, v dílu *Sdílené slepice* vám poradí Anna Hudská. Komunitní chovy, které pomáhá zakládat, slouží k záchraně slepic vyřazených z velkochovu a zároveň k vytváření sousedských komunit. Dokument ukazuje, co obnáší vznik a provoz takového chovu, jak ovlivňuje mezilidské vztahy i jak vypadá samotná záchrana slepic.

Všechny díly byly opět výborné, krásně natočené a zpracované. Jediným problémem podle mě zůstává nepřilíh podařená hudba. Posoudit to můžete sami, všechny nové i starší díly *Nedej se!* i *Nedej se plus* vysílá ČT2 a zároveň jsou volně dostupné na webu České televize.

Autorka studuje na FSS a PŘF MUNI. Kontakt: kajakupkova@seznam.cz.